

Jan Peter Houtman: Eerst leren, dan toetsen

Nederlands als tweede taal, ook wel NT2. Sommigen onder ons kunnen deze woorden niet meer horen of zien en dat is begrijpelijk. In het onderwijs is het een term die het onnatuurlijk lang volhoudt steeds weer de kop op te steken in kranten, artikelen en cursussen. Ook deze term lijkt echter onder-tussen toch zijn langste tijd gehad te hebben. Mensen worden immers snel moe van her-haling en daarom wordt het onderwijs door-gaans gekenmerkt door steeds weer een nieuw onderwerp, een nieuw woord. Nieuw! Nieuw! Net als in de reclame. Het probleem is niet opgelost, maar zullen we het nu maar eens ergens anders over hebben?

Onwillekeurig moet ik dan denken aan die film over het leven van Mozart. De keizer van Oostenrijk wilde, uit verveling, nu eens kritiek hebben op een nieuw stuk van Mozart. Gevraagd naar zijn argumentatie zei hij: *'Too many notes'*. Te veel NT2 of te veel woorden, zegt men tegenwoordig. NT2 staat voor falen en mislukking. De politiek is de laatste tijd ook weer ongeduldig aan het worden: kan het nu niet eens afgelopen zijn met al die achterstanden? Ook begrijpelijk. Politici zijn bestuurders en hebben dus zelf niet per definitie verstand van onderwijs. Zij mogen zich echter wel terecht afvragen waarom zoveel deskundigheid op de scholen zich niet uitbetaald in het wegwerken van achterstan-den. Missen we met zijn allen iets?

Ik krijg er zelf ook regelmatig een hopeloos gevoel van als er weer een schooljaar voorbij is waarin de meeste verwijzingen naar scholen voor speciaal onderwijs allochtone kinderen betreffen. De meeste van hen blijken op een laag cognitief niveau te functioneren.

Een laag cognitief niveau kan worden vast-gesteld door testen die daar speciaal voor ontworpen zijn en de ervaring leert dat als

een leerling het niet goed doet op zo'n test, het op school ook moeilijk zal worden.

Intelligentietesten meten hoeveel een kind weet van de wereld om zich heen en hoeveel vaardigheden een leerling zich eigen heeft gemaakt. Het betreffen vaardigheden die geen enkele school als zodanig op het programma heeft staan, behalve wellicht in het kleuter-onderwijs. De opdrachten zijn nieuw voor de leerlingen, die soms blij zijn niets van het schoolse leren er in te herkennen. Aan de andere kant gaat een school er vanuit dat deze vaardigheden, die blijkbaar belangrijk zijn, als vanzelf tijdens het opgroeien ontstaan. Een kind dat duidelijk niet mee kan komen op school geeft daarmee dus aan over te weinig vaardigheden te beschikken. Als dan een onderzoek wordt aangevraagd, wordt deze constatering doorgaans bevestigd en is de cirkel dus rond. Zo'n kind is dan aangewezen op speciaal onderwijs alwaar het meer aan-dacht kan krijgen en niet meer zo opvalt in vergelijking tot de anderen. Duidelijk toch?

Je zal maar behept zijn met zo'n laag cognitief functioneren. En als allochtoon heb je daar blijkbaar nog eens meer kans op.

Deze conclusie wil er bij mij maar niet in. In mijn ogen zijn zowel het cognitief functione-ren als schoolsucces het resultaat van een leerproces. En daar is het onderwijs toch voor? Daar moet men zich toch met leerpro-cessen bezig houden? Ad Bok schrijft in zijn artikel in dit nummer het volgende:

'Wat er precies gebeurt in het hoofd van een leerder, is niet te achterhalen. We kunnen zijn psychische schedel niet lichten. Wat we kunnen waarnemen, zijn de verschillende effecten van de leerprocessen die zich «onder de oppervlakte» voltrekken. Die effecten zijn zichtbaar in producten, reflecties, gedragsver-anderingen, overpeinzingen, aarzelingen, mis-slagen en verbeteringen van de leerder. Die effecten openbaren, dat er in het hoofd van de leerder processen plaatsvinden, die de inhoud van het onderwijs overstijgen. De leerder wéét iets, wat niet door een ander is geopperd.'

Er gebeurt dus veel in het hoofd van een kind. We kunnen dat niet direct beïnvloeden, maar wel indirect. Taal is natuurlijk bij uitstek

het medium waarin cognitie of intelligentie zich vormt. In die zin gaan taal en denken hand in hand. Dat het onderwijs niet direct het cognitief functioneren kan scheppen, betekent niet dat je dan alleen maar resultaatgericht en toetsend mag gaan werken.

Ad Bok geeft aan dat een kind taalvaardig wordt door zelf regels af te leiden uit het taalaanbod. Volgens mij maakt het onderwijs hier te weinig gebruik van. Het onderwijs heeft nog steeds en vooral een toetsend karakter. Niet alleen door bijvoorbeeld de vele toetsen van het Cito die veel basisscholen hanteren, maar ook de taal- en rekenmethoden zelf. Mijn oudste dochter vindt dit helemaal geen probleem. Ze maakt de opdrachten en meestal leidt dat tot succeservaringen. Blijkbaar heeft ze genoeg bagage, denk ik dan. Ook in de bijdrage van Robbert Roosenboom over het profielwerkstuk komt de nadruk op toetsing weer terug. Leerprocessen (van fouten leren in dit geval) worden door de gehanteerde toetswijze zelfs afgestraft.

Zo heb je in het basisonderwijs de alom bekende bussommen. De makers van de methode hebben dit bedoeld om het optellen en aftrekken inzichtelijk te maken. Dat is ook zo, maar alleen voor die kinderen die al enige notie hebben van het waarom van optellen en aftrekken. Voor kinderen die nog niet zo ver zijn, werkt het juist verwarrend. Of, neem een ander soort sommen, waar taal meer expliciet een rol speelt:

Als er 4 scheppen koffie nodig zijn voor 10 kopjes koffie.

Hoeveel schepjes koffie zijn er dan nodig voor 40 kopjes?

Voordat je aan het rekenen kan slaan, moet je toch eerst de structuur van deze zinnen ontleden. Je moet weten waar belangrijke informatie staat, je moet je niet laten afleiden door de schepjes en de koffie en je moet de verbanden zien te leggen. Dat zijn nogal wat vaardigheden.

Ad Bok heeft gelijk als hij zegt dat taalvaardigheid heel belangrijk is. Ik vind het niet erg als een term als NT2 het veld moet ruimen voor iets nieuws. Het zou wel eens heel

vanzelf kunnen gaan. Zowel uit de voor-schoolse periode (kinderdagverblijven) als bijvoorbeeld docenten op het havo-vwo geven aan dat de taalvaardigheid van (autochtone) kinderen te wensen overlaat. Men wijt dat aan het slechte 'klets-klimaat' thuis; iedereen is zo druk tegenwoordig. Op een rare manier lijkt me dit een positieve ontwikkeling. Taalvaardigheid wordt dan een probleem voor het onderwijs en niet alleen voor de allochtone leerlingen.

Wie weet zal de verhouding tussen toetsen en leren dan meer in het voordeel van het leren uit gaan vallen.